www.salampnu.com

سایت مرجع دانشجوی پیام نور

- ✓ نمونه سوالات پیام نور : بیش از ۱۱۰ هزار نمونه سوال همراه با پاسخنامه تستی و تشریحی
- ✓ کتاب ، جزوه و خلاصه دروس
- ✓ برنامه امتحانات
- ✓ منابع و لیست دروس هر ترم
- ✓ دانلود کاملا رایگان بیش از ۱۴۰ هزار فایل مختص دانشجویان پیام نور

www.salampnu.com

بسم الله الرحمن الرحيم

نام درس	آئین دادرسی دراسلام
رشته	فقه ومبانی حقوق اسلامی
نام منبع	آئین دادرسی دراسلام
نام مؤلف	احمداکبرزاده
تهیه کننده	احمداکبرزاده

بخش اول

دادرسی

فصل اول

شرايط قاضی

هدف كلی

آشنايي با شرايط قاضی و آداب قضاء

اهداف رفتاری

1. معنی لغوی و اصطلاحی قضاء
2. شرایط قاضی همراه با ادله مربوطه
3. قاضی تحکیم
4. راه‌های ثبوت ولایت قاضی
5. حکم اموالی که قاضی از بابت قضاوت دریافت می‌کند
6. اموری که بر قاضی به صورت یکی از احکام چهارگانه مترتب شود

معنی قضا

اصطلاحاً

داوری و حکم کردن

لغت

1. خلق کردن و آفریدن
2. امر و فرمان
3. فارغ شدن و تمام کردن
4. اعلام
5. داوری و حکم کردن

افرادی که منصب قضاء را عهده‌دار هستند

1. نبی
2. وصی
3. شقی

حکم قضا نسبت به افرادی که عهده‌دار هستند

وجوب

عینی منحصر در یک فرد باشد

کفایی

افراد صلاحیتدار بیش ازحد نیازباشد

حرمت

کسانی که صلاحیت ندارند

به خودش اطمینان دارد

استحباب

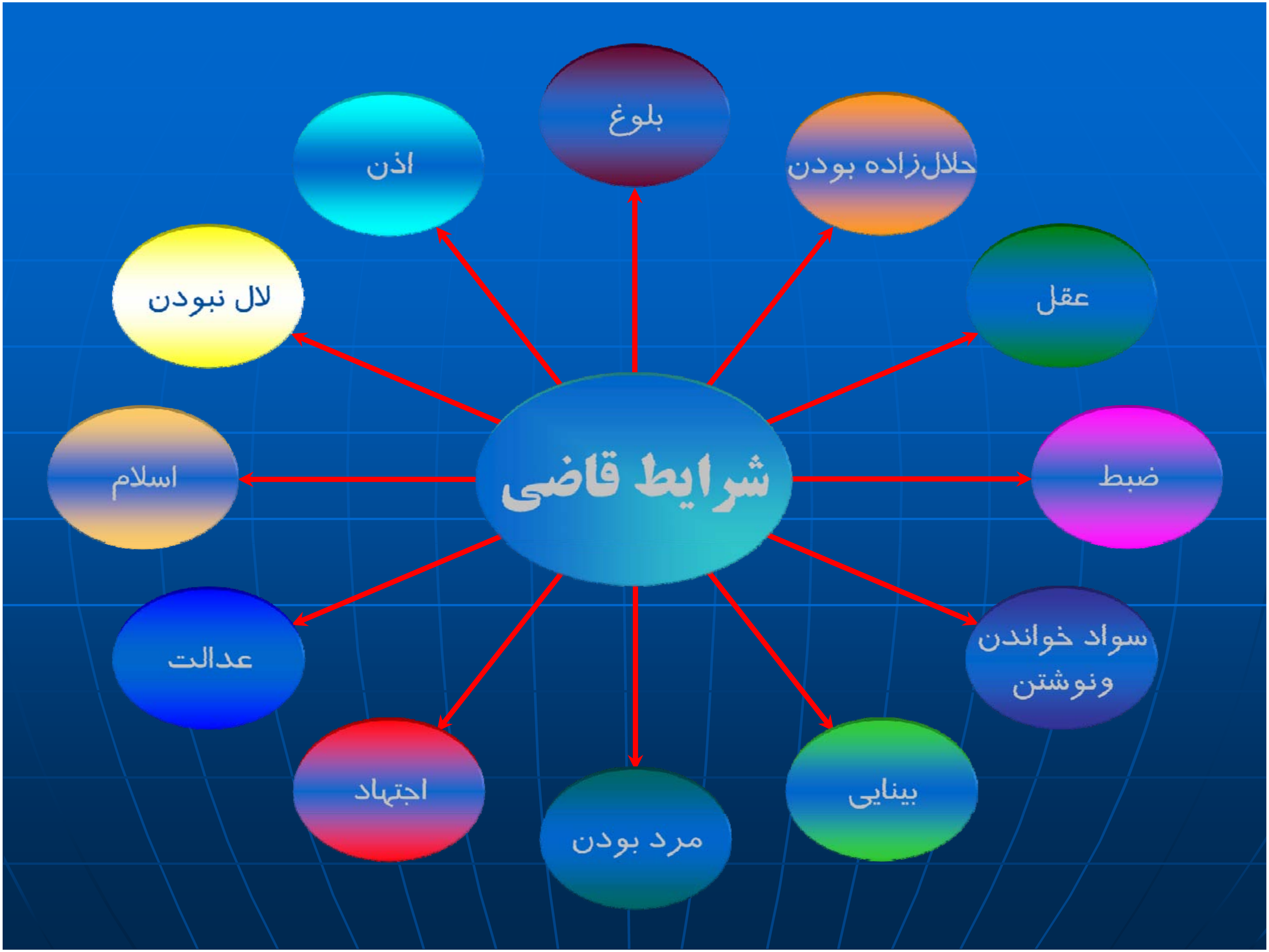
شرایط قاضی
بلوغ
حلال‌زاده بودن
عقل
ضبط
سواد خواندن
ونوشتن
بینایی
مرد بودن
اجتهاد
عدالت
اسلام
لال نبودن
اذن

قاضی تحکیم

توافق طرفین

در زمان معصوم

ثبوت ولایت قاضی

۱.استفاضه (شیوع)

۲.بینه

ارتزاق قاضی

1. گرفتن چیزی از طرفین ← (عدم جواز)
2. مزد گرفتن از طرفین ← (حرام)
3. گرفتن رشوه ← (حرام)
4. ارتزاق از بیت‌المال

واجب کفایی
بی‌نیاز
محتاج
جایز

واجب عینی

بی‌نیاز ← حرام

محتاج ← جایز

مرتزقين از بیت‌المال

- مؤذن
- قاسم
- معلم قرآن
- معلم آداب
- صاحب دیوان

فصل دوم

کیفیت قضاوت و دادرسی

هدف کلی

آشنایی با کیفیت قضاوت دادرسی

اهداف رفتاری
تعریف و ارکان دعوا
راه‌های اثبات دعوا
راه‌های تمییز مدعی از منکر
شرایط استماع دعوا
شرایط لازم در مدعی علیه و مدعی به
تفصیل جواب‌های منکر

کیفیت قضاوت و داوری

1.دعوا

اسمی است از «ادعا» به معنی چیزی را از خود داشتن و شرعاً عبارت است از چیزی را که در

دست و یا ذمه دیگری است ملک یا حق خود و یا شخص دیگر داشتن .

2. ارکان دعوا

- مدعی
- منکر یا مدعی علیه
- مدعی به چیزی که ادعا شده
  - حق
    - مالی
    - غیرمالی
  - ملک
    - عین
    - منفعت
- جواب دعوا

3. راه‌های اثبات دعوا

الف] علم قاضی

ب] دلایل شرعی

۱. اقرار

۲. بینه (شاهد)

۳. سوگند خوردن

4.مدعی و منکر

- مدعی
  1. اگر ادعا را رها کند خصومت از بین می‌رود
  2. قولش مخالف اصل است
  3. قولش مخالف ظاهر است

- منکر
  1. اگر نزاع را رها کرد و سکوت اختیار کند، خصومت از بین نمی‌رود.
  2. قول او موافق با اصل است
  3. قول او موافق با ظاهر است

5. شرایط استماع دعوا

- شرایط لازم در مدعی
  1. عقل
  2. بلوغ
  3. عدم حجر
  4. بیگانه نبودن با دعوا
  5. داشتن طرف دعوا
- شرایط لازم در دعوا
  1. دارای اثر عملی بودن
  2. عادتاً عقلاً و یا شرعاً محال نباشد
  3. قطعی و جزیی بودن

     در صورت فقدان این شرط
     - الف) پذیرش محکمه
     - ب) عدم پذیرش
     - ج) تفصیل

شرایط لازم در مدعی علیه (معین بودن)

شرایط لازم در مدعی به

1. معلوم بودن
   - الف) شهید اول
   - ب) شهید دوم
     - قضاوت
     - اجمالا

2. قابل تملک برای مسلمان بودن

فصل سوم

احکام سوگند دادن

هدف کلی

آشنایی با احکام سوگند دادن برای اثبات حقوق

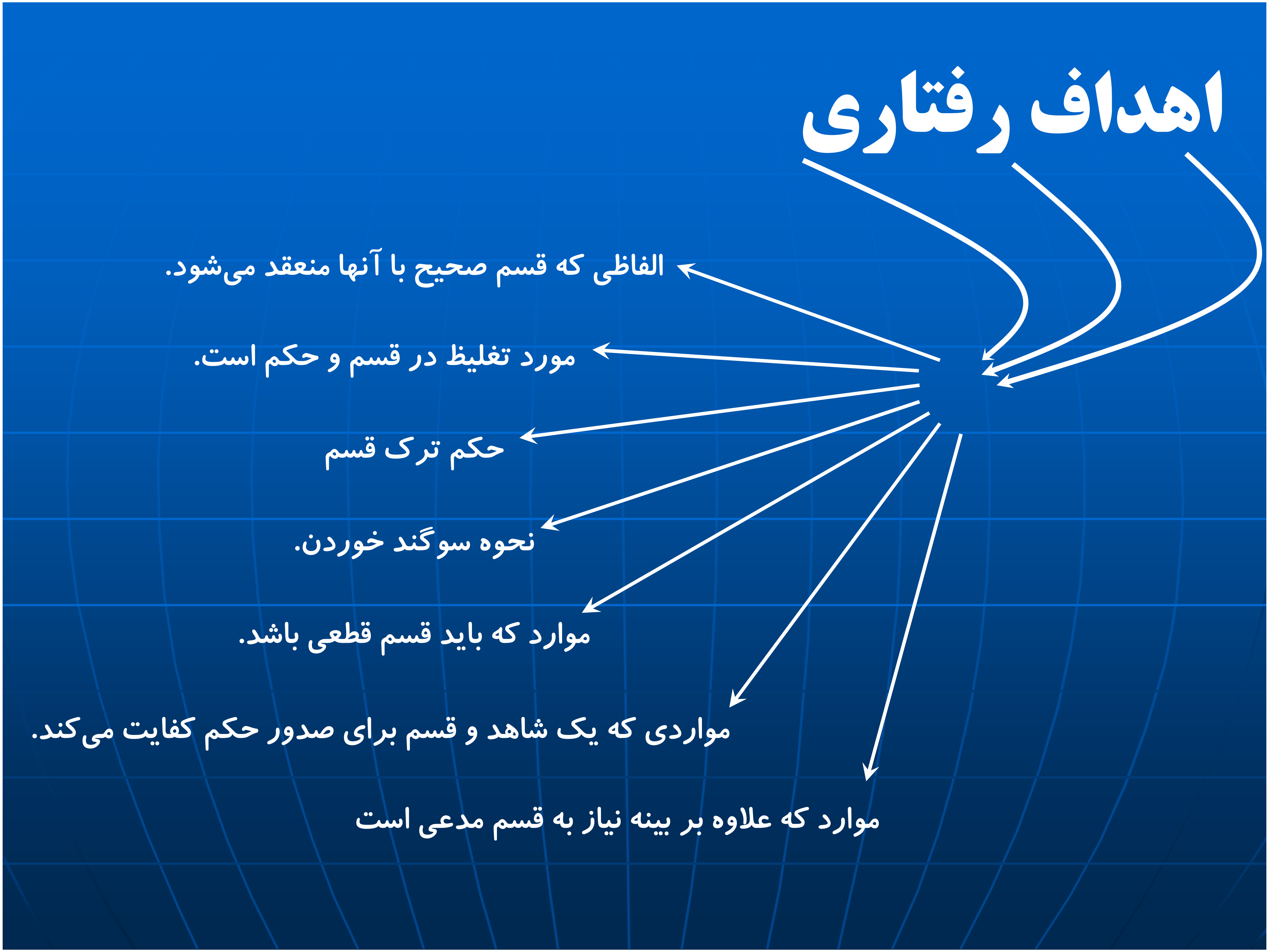
اهداف رفتاری
الفاظی که قسم صحیح با آنها منعقد می‌شود.
مورد تغلیظ در قسم و حکم است.
حکم ترک قسم
نحوه سوگند خوردن.
موارد که باید قسم قطعی باشد.
مواردی که یک شاهد و قسم برای صدور حکم کفایت می‌کند.
موارد که علاوه بر بینه نیاز به قسم مدعی است

سوگند دادن

۱– الفاظی که قسم صحیح با آنها منعقد می‌شود

⇓

– فقط با لفظ جلاله الله

– در مجوس علاوه بر الله عبارت

«خالق کلّ شیء» اضافه گردد.

– اگر قاضی تشخیص دهد

که قسم این کار می‌کند مگر مشتمل بر

حرام گردد، خودشان می‌تواند آنها را از

خلاف بازدارد.

⇓

۲- موارد تغلیظ سوگند

بر قاضی مستحب است

بر سوگند واجب است و قاضی نمی‌تواند مجبور کند

کمتر از نصاب قطع دزد (یک چهارم دینار) نمی‌شود.

غلیظ کردن قسم از چند جهت.

الف) در عبارت «والله الذی لا اله الا هو عالم الغیب
و الشهاده والرحمن الرحیم، الذی یعلم من السر ما یعلم من العلامه

ب) زمان (جمعه عید فطر و قربان)

ج) مکان مکه- مسجد الاقصی زیر سنگ بزرگ- محراب مساجد

ترک قسم

- مستحب است قاضی او را نصیحت کند و روایات در این خصوص

الف) پیامبر اکرم من اجل ا... ان یحلف به اعطاءالله حین امما ذهب منه

ب) امام صادق ان موسی نبی ا... امرکم ان لاتحلقوا بالله کان بین وانا امرکم ان لاتحلفوا بالله کاذبین و صادقین

کیفیت سوگند خوردن

- صورت های قسم
  - ادعای مدعی
    - **مطلق**
      - مطلق ← هیچ حقی بر من نداری
      - مقید ← من از تو قرض نگرفته‌ام
    - **مقید**
      - مطلق
      - مقید ← سوگند مقید و بخواهد به صورت مطلق سوگند بخورد محل اختلاف است
        - شهید اول بله
        - شیخی طوسی نه
  - ⇓...

صورت‌های قسم

1. اثبات کار (قطع و یقین)
2. نفی کار (قطع و یقین)
3. اثبات کار غیر خودش (قطع و یقین)
4. نفی کار غیر خودش (نمی‌تواند به صورت قطع و یقین)

جواب مدعی علیه

1. اقرار ← اقرار عقلاء علی انفسهم جائز
2. انکار ←
   1. قاضی علم قطعی به حق مدعی داشته باشد
   2. قاضی عالم به حق مدعی نباشد ← الف) بینه
   3. قسم دادن مدعی علیه
3. سکوت مدعی علیه

الف) بینه ←

1. عدالت
2. فاسق
3. مجهول ←
   1. معدل
   2. جارح ←
      1. اعتراف
      2. مهلت ←
         - جرح را قبول کند
         - قبول نکند

جواب مدعی علیه ...⇓

1. اقرار
2. انکار
   1. قاضی علم قطعی به حق مدعی داشته باشد
   2. قاضی عالم به حق مدعی نباشد
   3. قسم دادن مدعی علیه
      - سوگند بخورد
      - سوگند را به مدعی رد نماید
        - قسم
        - مهلت
        - وصی - قیم
      - نکول
3. سکوت مدعی علیه

نکول

1. اخطار

2. مرحله بعد از اخطار

– قسم به مدعی برگردد

– به سبب نکول حکم شود

سکوت مدعی علیه

- آفت در خلقت (کر و لال)
- عمداً ←
  - حبس
  - اخطار ←
    - قسم را به مدعی رد کند
    - به سبب نکول حکم شود

دعاوی که با
یک شاهد و سوگند ثابت می‌شود

دعاوی مالی قرض ودین

مال نیست ولی غرض رسیدن به مال است

غصب

عقود معارضی

موجب دیه است

- بیع
- صلح
- اجاره
- هبه که شرط عوض کرده باشد

- قتل خطا
- قتل شبه خطا
- قتل پدر فرزند را

دعاوی غیر مالی مانند

1. عیوب مردان وزنان
2. ادعای نسبت
3. وکالت
4. رجوع در طلاق

به شاهد و سوگند ثابت نمی‌گردد

که با بینه(دو شاهد) و سوگند

حکم غیابی حق‌الناس

1. حضور خودش مدعی و غیبت منکر
2. حضور خودش مدعی برای صغیر و مجنون سوگند نمی‌خورد و برای...
3. دعوی علیه میت

فصل چهارم

تعارض

هدف کلی

آشنایی با احکام سوگند دادن برای اثبات حقوق

اهداف رفتاری

صور و حالات محتمل تعارض دعاوی راهمراه با احکام آن بیان نمایید .

اختلاف دو نفر

1. مال در اختیار هر دو نفر باشد

۱-۱
- الف) هر دو بینه
  - بینه داخل(متصرف)
  - بینه خارج (مقدم شود)
- ب)یک نفر بینه (به نفع وی حکم می‌شود)
- ج) هیچ کدام بینه‌ای نداشته باشند
  - هر یک بر نفی استحقاق دیگری قسم خورد
  - هر دو از سوگند خوردن امتناع کنند مال به طور مساوی
  - یک نفر سوگند خورد
    - امتناع
    - نکول ← (نفی و اثبات)

1. مال در اختیار هر دو نفر باشد

۱-۱ هر یک ادعای تمام مال

- الف) هر دو بینه
  - بینه داخل
  - بینه خارج
- ب) یک طرف بینه ← برطبق بینه او حکم مي شود
- ج) هیچ کدام بینه نداشته باشند
  - ۱.هریک برنفی استحقاق دیگری قسم بخورد
  - ۲.هردواز سوگند خوردن امتناع کنند ← تقسیم مساوی
  - ۳.یک نفرقسم بخورد ← مال به اوداده میشود

1. مال در اختیار هر دو نفر باشد

۲-۱ تمام مال ودیگری ادعای یک طرف ادعای نصف

الف) هر دو بینه ← **بینه داخل** / **بینه خارج**

ب) یک طرف بینه ← برطبق بینه او حکم مي شود

ج) هیچ کدام بینه نداشته باشند ←

۱.هریک برنفی استحقاق دیگری قسم بخورد

۲.هردواز سوگند خوردن امتناع کنند

۳.یک نفرقسم بخورد

۲. مال در اختیار یکی باشد

1. هر دو بینه داشته باشند
   1. تقویم بینه داخل بر خارج (حدیث امام علی ع)
   2. تقویم بینه خارج به دلیل حدیث فدک
   3. تفصیل
   4. تفصیل
   5. توقف (شهید اول درلمعه)

۱. ملکیت بدون ذکر سبب
۲. ملکیت با ذکر سبب
۳. بینه خارج گواهی به ملکیت با ذکر سبب و بینه داخل بدون ذکر سبب
۴. برعکس فرض سوم

تفصیل یک: اول و دوم و سوم بینه خارج مورد ۴ بینه داخل

تفصیل دو:یک و سه بینه خارج، ۲ و ۴ بینه داخل

۳. خانه در اختیار شخص سومی غیر از دو طرف دعوا باشد

- حالت اول
  - الف) شخص سوم یکی از این طرف را تأیید کند که مؤید صاحب بر حساب می‌شود
  - ب) مدعی بگوید که شخص ثالث می‌داند خانه مال من است
    - عالم قسم بخورد به حق اوست و قسم بخورد
    - شخص ثالث قسم نخورد باید قیمت خانه را به مدعی بدهد پس از قسم مدعی
- حالت دوم
  - شخص سوم هر دو طرف را تأیید کند (از حالت سوم صورت اول
- حالت سوم
  - هیچ کدام را تأیید نکند و قسم خورد مال در دست او می‌ماند.
  - هیچ کدام بینه نداشته باشند.

در حالت سوم

– اما اگر یکی از طرف بینه داشت به نفع او حکم می‌شود

– اما اگر هر دو بینه داشتند ترجیحات مقدم می‌کند یکی را

۱– اعدلیت

۲– بیشتر بودن

۳– قرعه همراه با سوگند، اگر نخورد
و طرف مقابل خود به او داده می‌شود
هیچ کدام نخوردند مال به طوری مساوی
بین آنها تقسیم می‌شود.

بینه‌ها از جهت تاریخ

– تاریخ نداشته باشد

– هر دو تاریخ داشته باشند و ملکیت یک را ذکر کنند یک سال پیش

– یکی زودتر باشد.

فصل پنجم

قسمت

هدف کلی

آشنایی با تقسیم اموال بین شرکاء

اهداف رفتاری

- معنی شرکت و تقسیم
- حکم حضور قاسم در شرکت
- حکم روزی خوردن قاسم از بیت‌المال
- شرایط قاسم
- مقایسه قسمت با بیع و ثمره بحث
- بیان انواع قسمت
- مهابات
- کیفیت تقیسم مال مشترک

شرکت و تقسیم

– شرکت

از اجتماع حقوق چند نفر در یک چیز به نحو مشاع

– قسمت

اسم مصدر است از تقسیم و به معنی اندازه کردن و
معین نمودن سهم هر یک از شرکاء و جداکردن آن از سهام دیگران می‌باشد.

قاسم

کسی که مال راتقسیم می‌کند

- قاسم از طرف شرکاء
- از طرف قاضی

در قاسم منصوب از طرف امام

- عقل
- بلوغ
- ایمان
- عدالت
- آشنایی به حساب

از طرفی عدالت و ایمان شرط است.

ارتزاق قاسم منصوب از بیت‌المال

امام حضور داشته باشد

در بیت‌المال چیزی باشد چنان چه نبود خود شرکا

مقایسه بیع وقسمت

بیع	قسمت
نیازبه صیغه	عدم نیازبه صیغه
لزوم رضایت	عدم شرط رضایت شریک
میزان مبیع به رضایت طرفین	سهم بری به میزان سهم

ثمره بیع نبودن قسمت

عدم ثبوت حق شفعه

عدم ثبوت خیارمجلس

عدم بطلان قسمت بواسطه عدم قبض درمجلس

انواع قسمت

- اجباری
- تراضی

مهایات ⟵ حکم آن:جواز

↓

توافق شرکابر تقسیم منافع حاصله ازعین به نسبت سهام

بخش دوم

شهادت

فصل اول

صفات وشرایط شاهد

اهداف رفتاری

- شرایط شاهد
- مواردعدم قبول شهادت شاهد
- زمان اعتبارشروط شاهد
- مراحل شهادت
- مواردثبوت به استفاضه
- مستندشهادت

اركان شهادت

شاهد:گواهي دهنده

مشهود به:مورد شهادت

مشهودله:کسي که به نفع اوگواهي داده ميشود

مشهودعليه:کسي که عليه او گواهي داده ميشود

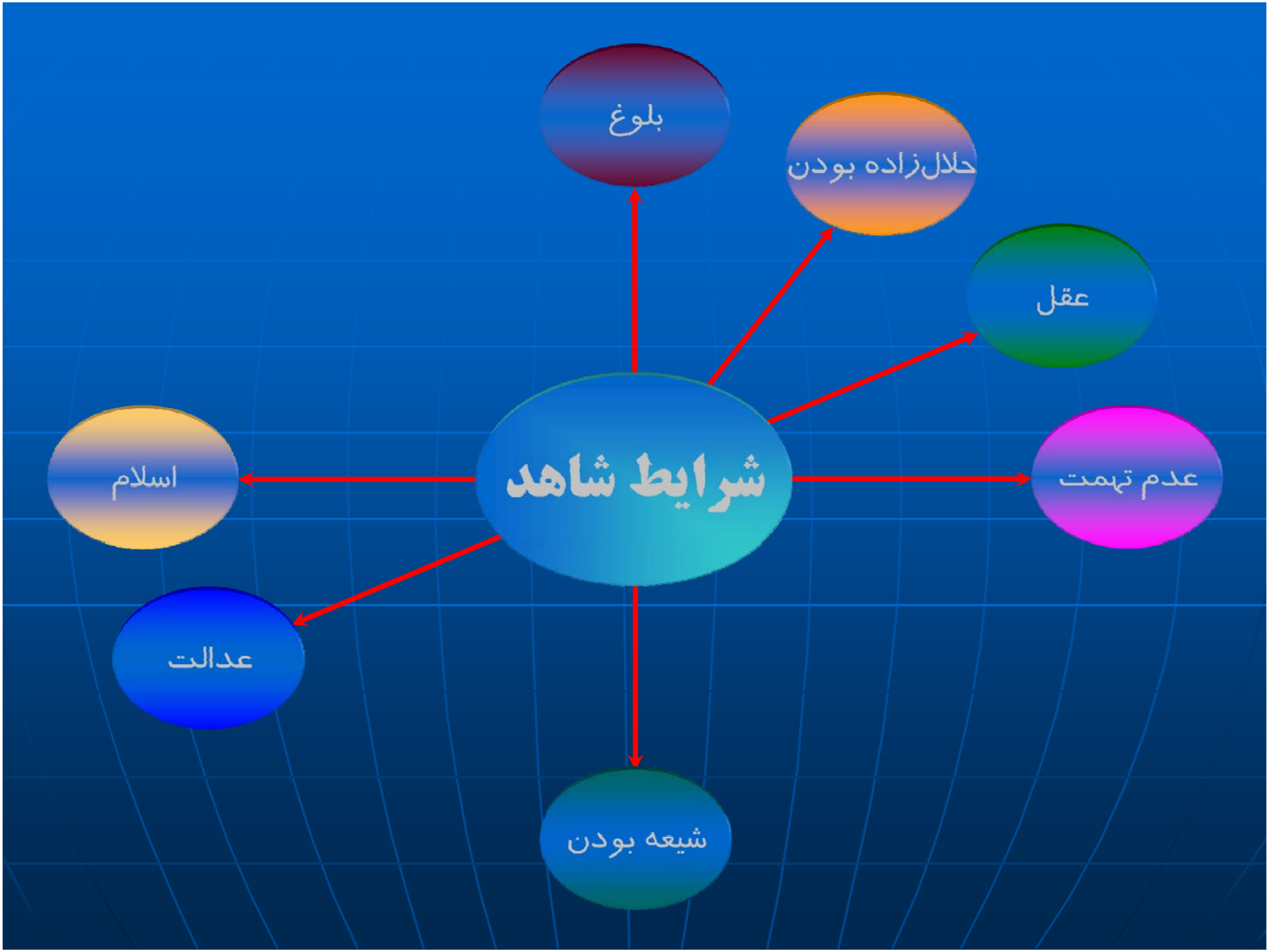
شرایط شاهد
بلوغ
حلال‌زاده بودن
عقل
عدم تهمت
شیعه بودن
عدالت
اسلام

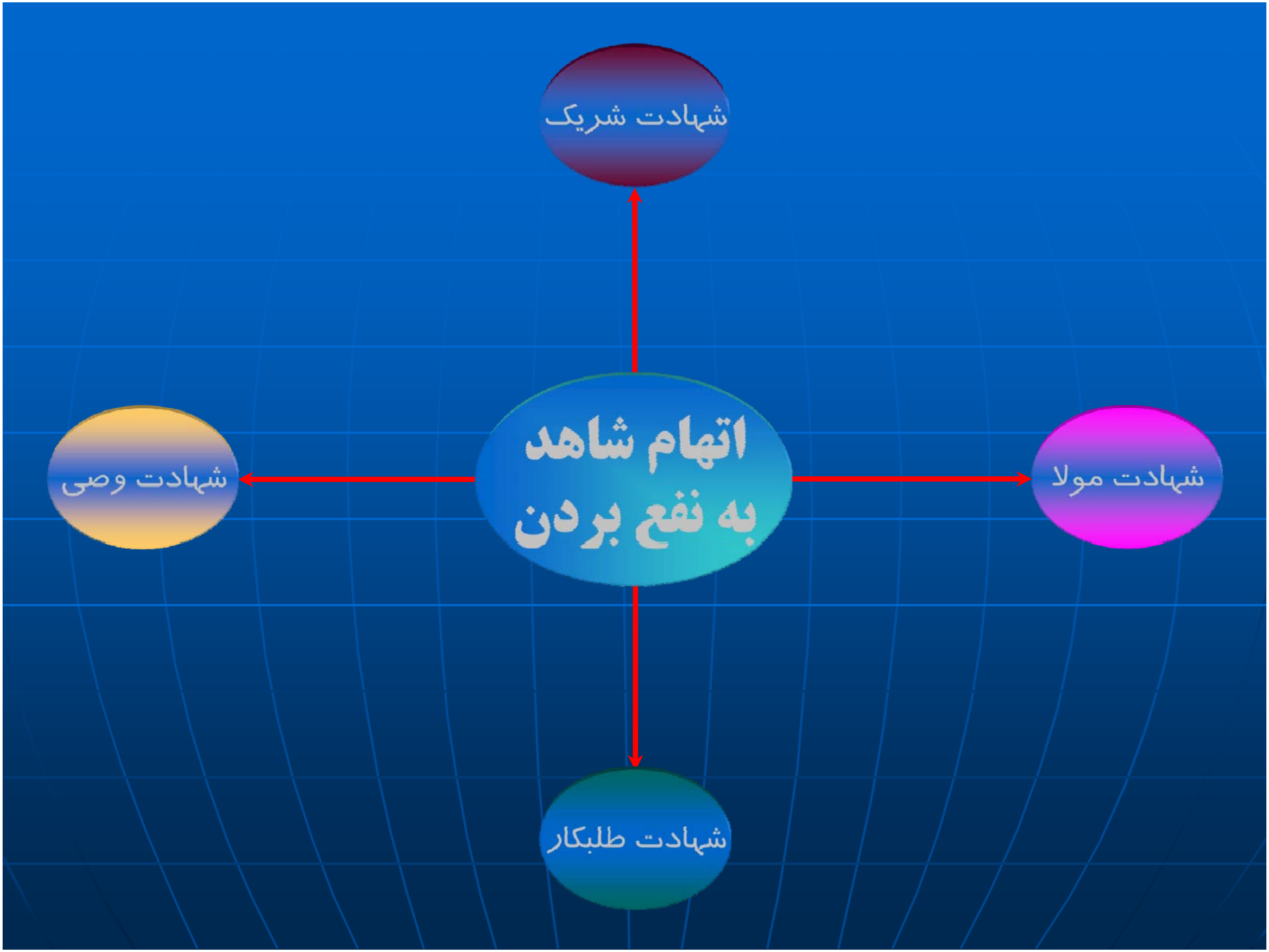
شهادت شریک
اتهام شاهد
به نفع بردن
شهادت وصی
شهادت مولا
شهادت طلبکار

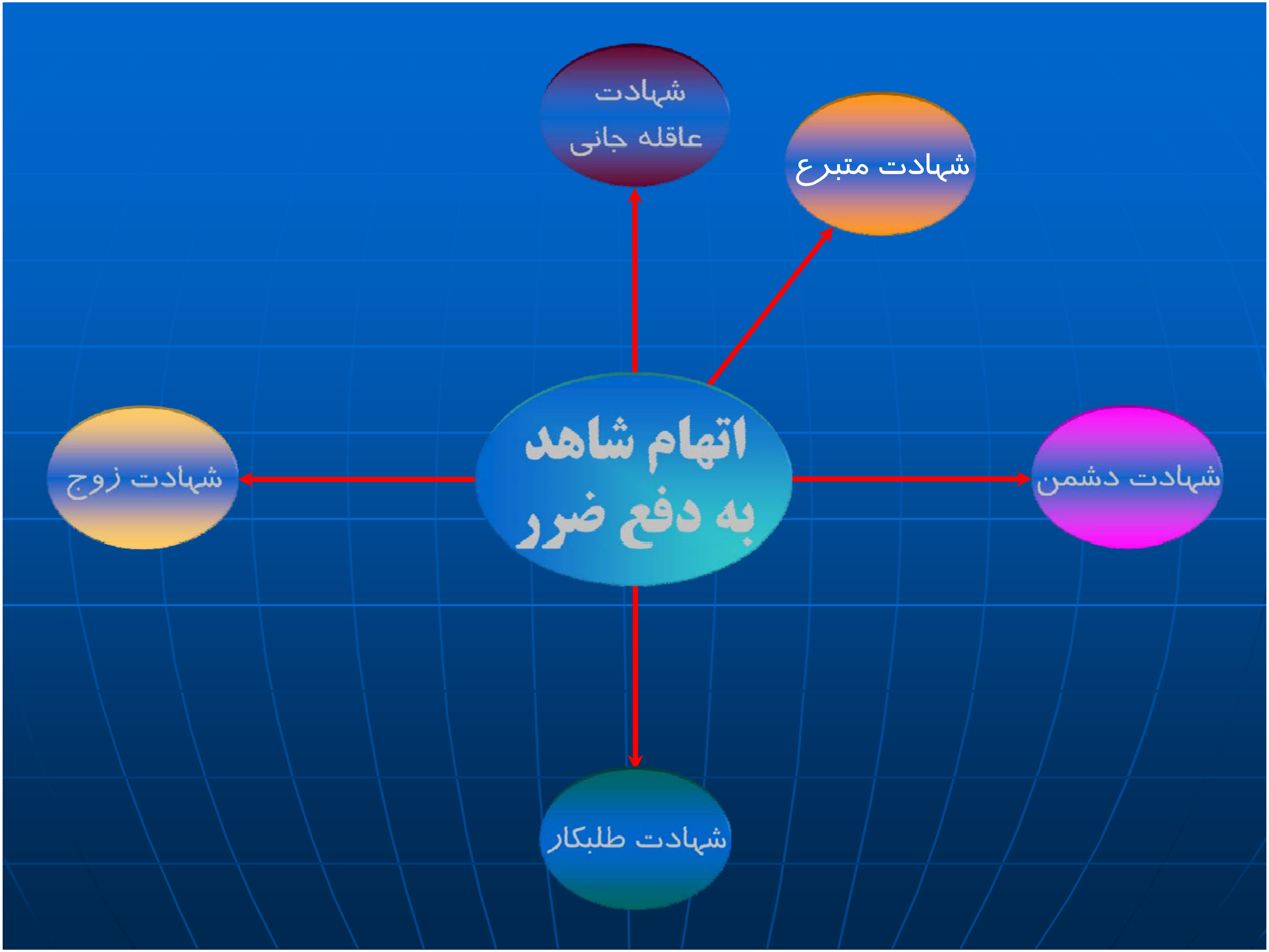
اتهام شاهد به دفع ضرر
شهادت عاقله جانی
شهادت متبرع
شهادت زوج
شهادت دشمن
شهادت طلبکار

شهادت شهود

براساس قطع ویقین بودن

بطابق بادعوابودن

ازحیث مفادمتحدبودن

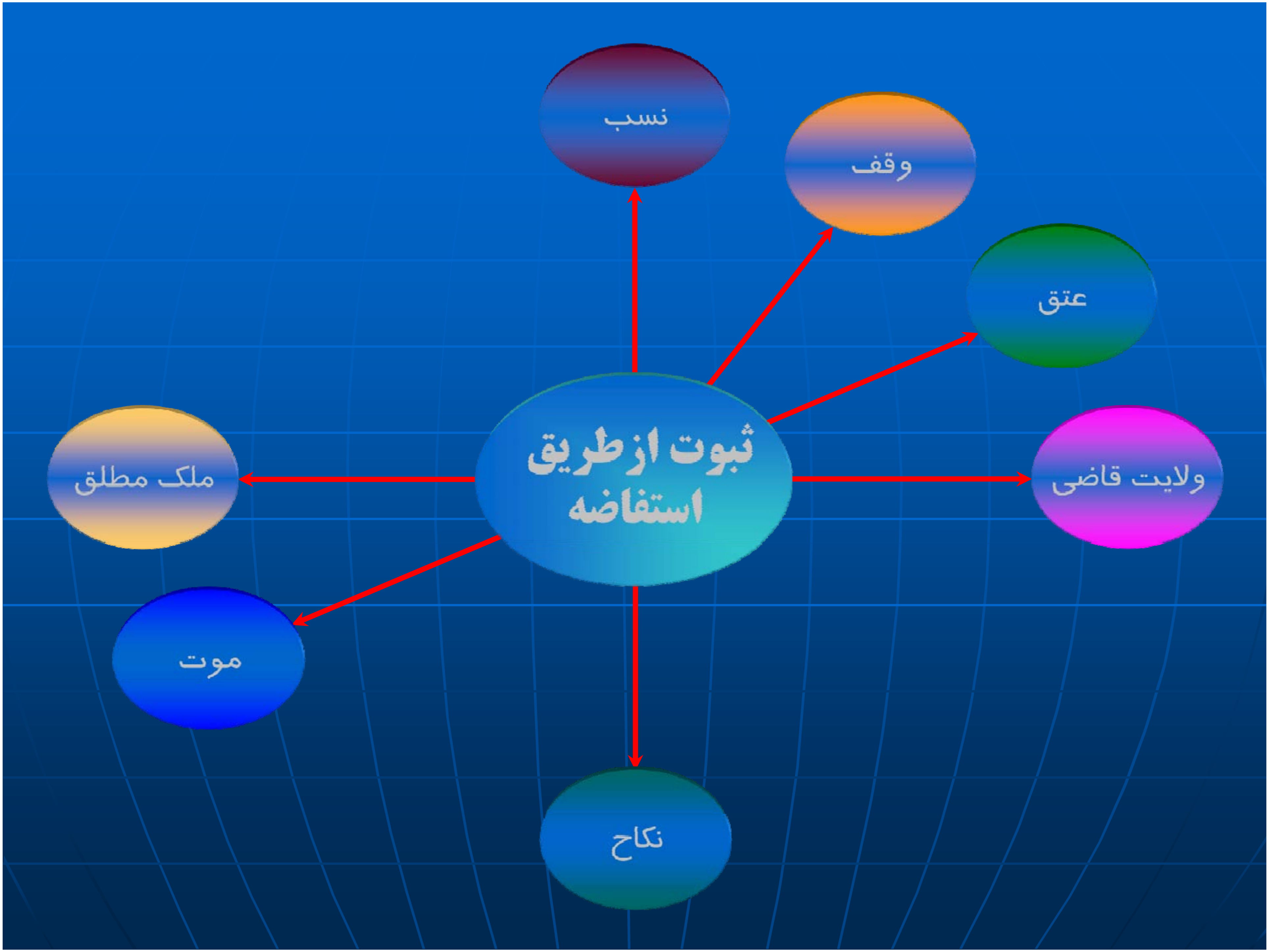
ثبوت از طریق استفاضه
نسب
وقف
عتق
ولایت قاضی
نکاح
موت
ملک مطلق

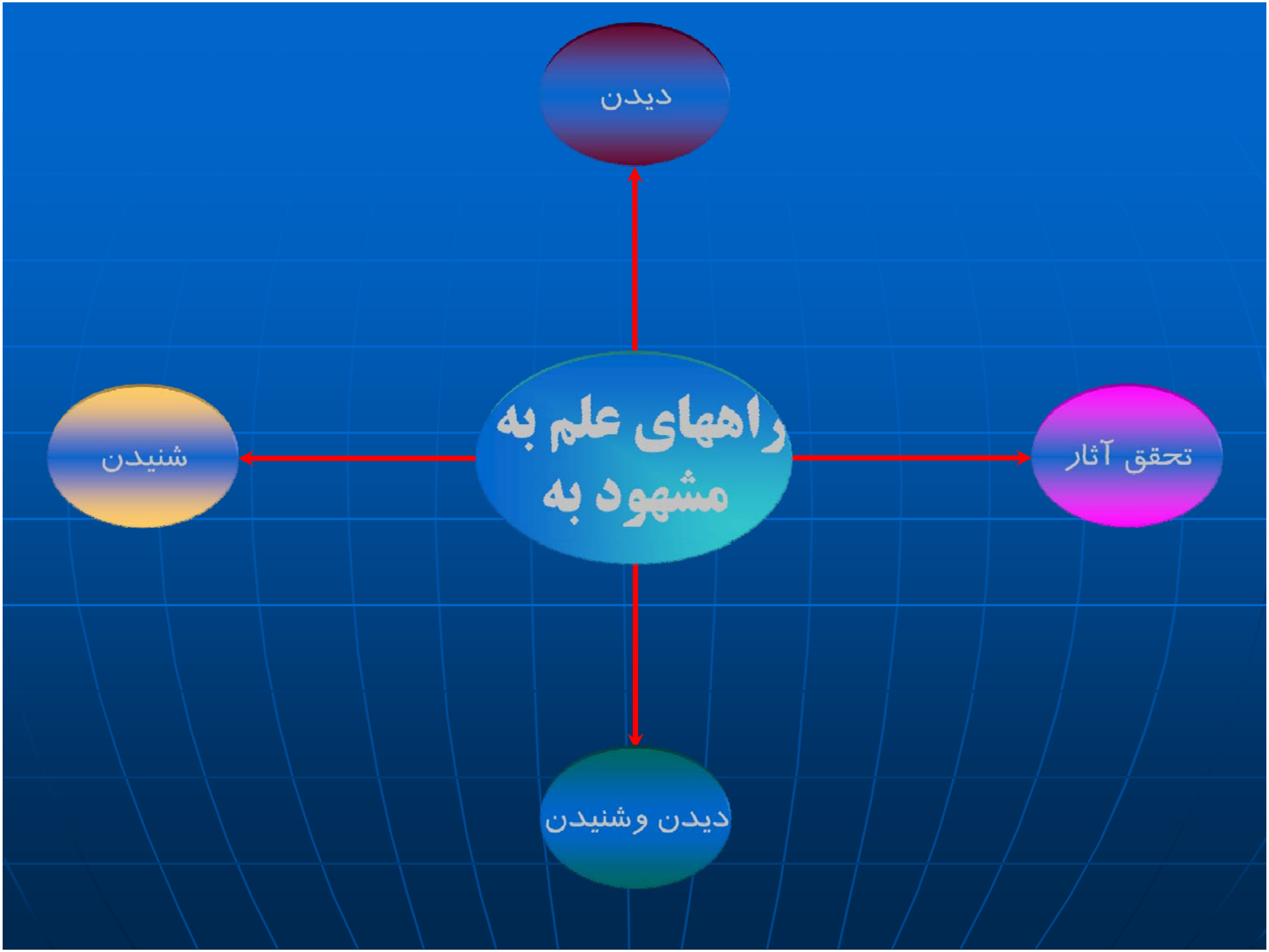
راههای علم به مشهود به
دیدن
شنیدن
تحقق آثار
دیدن وشنیدن

مراحل شهادت

- ادای شهادت
- تحمل شهادت

فصل دوم

تفضیل حقوق

هدف کلی

آشنایی با احکام تفضیل حقوق

تفصیل حقوق

۱. حق‌الله

۲. حق‌الناس

1. اثبات با چهار شاهد مرد لواط، سحق، زنای با محارم نسبی، کشتن با شمشیر
2. سه مرد و دو زن، زنایی که حد آن سنگ‌سار است.
3. دو مرد و چهار زن، زنایی که حد آن تازیانه است.
4. دو شاهد مرد، مرتد شدن، قذف (نسبت زنا به کسی دادن)، شرب خمر، حد سرقت
5. سرقت به حد الهی آن با دو مرد ثابت می‌شود، حق‌الناس

۲. حق‌الناس

1. با دو شاهد مرد غیر مالی باشد.

1. . بلوغ
2. . ولاء
3. اسلام مسلمان شدن
4. تعدیل اثبات عدالت کسی که به واسطه دو شاهد عادل
5. جرح نفی عدالت
6. عفو از قصاص اگر قاتل ادعا کند که ولی مقتول او را از قصاص عفو نموده برای اثبات آن دو شاهد مرد لازم است
7. طلاق
8. طلاق خلع زن به خاطر تنفر از شوهر، مالی به او می‌دهد تا او را آزاد کند.
9. وکالت
10. وصیت
11. هلال اثبات اول هر ماه
12. نسب این مرد پسر فلانی است.

وصیت:

- تملیکی کسی را مالک عین یا منفعتی بعد از خود می‌کند.
- عهدی کسی را بر تصرفات پس از مرگ خود مسلط کند.

ولاء:

- امامت
- ضمان جریره (ضامن جرائم یکدیگر شدن)
- عتق

عتق:

1. به رضا آزاد کرده باشد
2. در راه خدا، جهت کفاره نباشد
3. بری نکردن خودازجنایت او
4. وارثی جز او نباشد

۲. حق‌الناس

۲- حقوقی هستند که برای اثبات آن‌ها یکی از سه امر ذیل کفایت می‌کند

- دو شاهد مرد
- یک مرد و دو زن
- یک مرد و قسم مدعی

حقوق که مال باشد (دیون) یا مقصود از آن مال باشد (جنایتی که موجب دیه است)

۳- شهادت

۱. شهادت مرد به تنهایی
۲. شهادت زن به تنهایی
۳. شهادت زن‌ها و مردها با هم
٤- مال وصیت شده

- ولادت بچه
- استهدال زنده به دنیا آمدن
- عیوب بچه باطنی زنان
- اضاع شیر خوردن

٤- مال وصیت شده

اگر کسی ادعا کند میت وصیت کرده که فلان مال را به من بدهند کیفیت اثبات آن از طریق شاهد به این نحو است

الف با شهادت یک زن یک‌چهارم، دو زن یک‌دوم، سه زن سه‌چهارم، چهار زن تمام.

ب با شهادت دو زن همراه یا قسم مدعی یا یک شاهد مرد تمام مال

ج با شهادت دو مرد تمام

د اگر یک مرد شهادت دهد سه احتمال دارد

۱.ثبوت نصف مال وصیت شده

۲. ثبوت یک‌چهارم

۳. ساقط شدن شهادت مرد

شهید ثانی می‌فرماید، یک‌چهارم مال به عدالت نزدیک‌تر است.

فصل سوم

شهادت بر شهادت

هدف کلی

آشنایی با احکام شهادت بر شهادت و احکام مربوط به آن

اهداف رفتاری

۱- فرق بین شاهل و فرع

۲- مجرای شهادت فرع

۳- نحوه ترکیب شاهدان فرع

۴- شرایط پذیرش شهادت فرع

۵- کیفیت شهادت دادن شاهدان فرع

۶- مراتب شهادت فرع

شهادت فرع

هر گاه دو نفر مثلاً حسن و تقی بر امری شهادت دهند و شهادت آن دو را دو نفر دیگر مثل علی و رضا بشنوند و در صورت عدم حضور دو شاهد اول دو شاهد دوم گواهی بدهند که حسن و تقی در فلان مورد گواهی دادند، به دو شاهد اول (حسن و تقی) شاهدان اصل و به دو شاهد دوم (علی و رضا) شاهدان فرع و به شهادت شاهدان فرع شهادت بر شهادت اطلاق می‌شود.

محل اجرای شهادت فرع

1) حق‌الله ← مثل حد زنا و لواط پذیرفته نیست

۲) حق‌الناس
- ۱- کیفری قصاص
- ۲- غیر کیفری
  - غیر مالی طلاق
  - مالی قرض، عقود معاوضی

سرقت

حق مشترک بین خدا و مردم است کسی که از او مال دزدیده شده باید به قاضی شکایت کند(مالی پس از این که ثابت شد حق اسقاط حد را ندارد)

ترکیب شاهدان فرع

1. برای هر شاهد اصلی دو شاهد فرع شهادت دهند دو برابر می‌گردد.
2. دو شاهد فرع برای همه شاهدهای اصل شهادت دهند برابر می‌شود.
3. شاهد فرع یک نفر باشد مثلاً علی و یکی از شاهدهای اصل هم به عنوان شاهد فرع شهادت دهد به عنوان مثال اگر حسن و تقی بر امری شهادت دهند (دو شاهد اصل) آنگاه حسن می‌تواند به عنوان شاهد فرع برای شهادت تقی شهادت دهد که به ضمیمه شهادت فرع دیگر (علی) بر شهادت تقی، شهادت تقی ثابت می‌شود.

شرایط پذیرش شهادت فرع

1. شاهد فرع دارای تمام اوصاف و شرایط معتبر در شاهد اصل باشد.
2. حضور شاهدان اصل در مجلس قاضی ممکن نباشد این عدم امکان حضور ممکن است به واسطه مرگ، مرض، سفر،... شاهد اصل باشد.
3. شاهد فرع در هنگام شهادت، شاهد اصل را به اسم معین کند.

کیفیت شهادت دادن
شاهد فرع

1. شاهد اصل شاهدان فرع را دعوت کرده و آن‌ها را شاهد گرفته باشند در این صورت شاهدان فرع باید بگویند شاهد گرفت ما را حسن و تقی مثلاً (که شاهدان اصلند) بر شهادت‌شان بر طلب فلانی از فلانی به فلان مبلغ.
2. شاهدان اصل آن‌ها را دعوت نکرده باشند بلکه شهادت شاهدان اصل را نزد حاکم شنیده باشند در این صورت شاهدان فرع باید بگویند را شنیدیم در مجلس حاکم (قاضی) شرع که حسن و تقی شهادت دادند بر طلب فلانی از فلانی بر فلان مبلغ.
3. شهادت را در خارج از مجلس حاکم شنیده باشند و شاهدان اصل سبب ثبوت حق را ذکر کرده باشند.

در این صورت شاهدان فرع باید بگویند شنیدیم حسن و تقی چنین می‌گفتند که فلانی از فلانی صد تومان طلبکار است بابت ثمن فلان جنس که به او فروخته است.

اما اگر شاهدان اصل سبب حق را در شهادتشان ذکر نکنند شهادت شاهدان فرع پذیرفته نمی‌شود.

مراتب شهادت فرع بعد از شاهدان اصل، بعد فرع بعد شاهدان بر شاهد فرع تا مرتبه سوم و دیگر پذیرفته نخواهد شد.

فصل چهارم

رجوع از شهادت

هدف کلی

آشنایی با احکام برگشت شاهد از شهادتش

اهداف رفتاری

۱. حکم ثبوت دروغگویی شاهد و مجازات‌های آن.

۲. برگشت شاهد از شهادتش و صور مختلفه حاصله از آن همراه با حکم هر کدام.

برگشت شاهد از شهادتش

- قبل از حکم

1. قاضی حق ندارد حکم صادر کند.
2. برای قاضی شک حاصل می‌شود که آیا در قول اولشان صادق بودند یا دوم شک حاصل می‌شود و نمی‌تواند حکم صادر کند.

- بعد از حکم

- قبل از حکم

- بعد از حکم

مالی باشد شاهدان باید خسارت را به مشهود علیه بدهند.

غیر مالی باشد

۱. قبل از اجرای حکم باشد حکم اجرا نمی‌شود چون که شبهه ایجاد شده.

۲. بعد از اجرای حکم

- عمدی ولی مشهود علیه می‌تواند قصاص کند.

- خطایی ولی مشهود علیه می‌تواند دیه بگیرد.

رجوع از شهادت و طلاق

زنی مدعی شودکه شوهر او را طلاق داده است و دو شاهد هم شهادت بدهند، حکم جاری است و زن ازدواج مجدد کند.

اما شاهدها اگر بگویند دورغ گفته‌ایم

با شوهر دوم است.

به شوهر اول بر می‌گردد، و شاهدان مهریه شوهر دوم را غرامت می‌دهند.

1. شوهر اول دخول کرده، مهریه‌ای تعلق نمی‌گیرد.
2. شوهر اول دخول نکرده، شاهدان نصف مهریه را غرامت می‌دهند.

ثبوت دروغگویی شاهدها

1. اقرار شاهدها به دروغ بودن شهادت
2. شهادت دو شاهد دیگر بر خلاف دو شاهد اول

و چنان‌چه حکم صادر شده باشد حکم نقض می‌شود و اگر مورد شهادت مال باشد از مشهودله گرفته می‌شود و به صاحب مال بر می‌گردد.

حکم شاهدان دروغگو

1. حاکم به هر اندازه که صلاح بداند آن‌ها را تعزیر می‌کند.
2. آن‌ها را در محله و شهر معرفی می‌کند تا مردم آن‌ها را شناخته و از پذیرش شهادت آن‌ها خودداری کنند و دیگران هم از ترس رسوایی گواهی به دروغ ندهند.

بخش سوم

اقرار

فصل اول

اقرار

هدف کلی

آشنایی با ارکان اقرار

اهداف رفتاری

تعریف اقرار را بدانند

دلایل شرعیت آن را توضیح دهند

شرایط مقر مقربه مقرله را بدانند

صیغه اقرار و احکام آن را بشناسند

حکم اقرار مریض را بدانند

اقرار به لفظ مبهم را توضیح دهند

حکم تایید ادعای شخص دیگر را بشناسند

تعریف اقرار

اقرار مصدر باب افعال به معنی اعتراف

و در اصطلاح عبارت است از (اخبار به حقی ثابت برای غیر به ضرر خود)

شروط اقرار

✓ اخبار کشف از ملکیت است نه ادعای ملکیت

1. اخبار باشد، لذا سکوت مؤثر نیست
2. اخبار به وجود حق باشد
3. اخبار به وجود حق به نفع غیر باشد (اگر به نفع خود باشد ادعا است)
4. اخبار به وجود حق به نفع غیر و بر ضرر خود باشد (اگر بر ضرر غیر باشد شهادت

اقرار اخباری است که اقتضای ملکیت ندارد بلکه کشف از ملکیتی دارد که قبل از اخبار ثابت شده است و اخبار از حقی که در آینده می خواهد ثابت شود (وعد) است نه اقرار

اخبار موجب

- حق‌الناس: خوب است یک اقرار کافی است
- حق ا...: جایز نیست
  - فذف
  - شرب خمر
  - سرقت
    - (فذف، شرب خمر، سرقت): دو اقرار
  - زنا ← چهار اقرار

حق

- مال
  - معلوم باشد
    - از مدلول شرعی پیروی می‌کند
    - در صورت نبود از مدلول عرفی پیروی می‌شود
    - در صورت نبود عرفی از مدلول لغوی پیروی می‌شود
  - مجهول باشد ← از مقر خواسته می‌شود آن را تفسیر کند
- عقوبت
  - معلوم ← همان لازم می‌شود
  - مجهول ← تفسیر آن از مقر خواسته می‌شود
- نسب ← با حصول شرایط و انتفاع موانع ← لازم است

ارکان اقرار

مقر	اقرار کننده	حسن
مقربه	به حق اقرار شده	فرش
مقرله	به نفع فرد اقرار شده	حسین
اقرار	لفظ اقرار	حسن بگوید این فرش مال حسین است

دلایل شرعیت اقرار

کتاب

توبه ۱۰۲ و آخرون اعترفوا بذنوبهم

آل عمران آیه ۸۱ قال اقررتم و اخذتهم عل ذلک اصری قالوا اقررنا

نساء ۱۳۵ یا ایهاالذین آمنوا قوامین بالقسط شهداءالله ولو علی انفسکم

اعراف ۱۷۲ و اذا خذ ربک من بنی‌آدم من ظهورهم ذریتهم و اشهدهم علی انفسهم الست بربکم قالوا بلی

سنت

الف) پامبر(ص) اقراء العقلاء علی انفسهم جایز

ب) امام صادق(ع) المؤمن اصدق علی انفسه من سبعین مؤمنا علیه

ج) از امام صادق(ع) درباره فردی سؤال شد که می‌میرد بعد بعضی از ورقه او اقرار می‌کنند که فلانی دینی بر عهده میت دارد. امام فرمود این مقدار از دین را که اعتراف کرده در سهم مقر لازم می‌شود.

اجماع مسلمین

انواع اقرار

۱- اقرار در دادگاه

۲- اقرار در خارج از دادگاه

۳- اقرار کتبی

٤- اقرار شفاهی

شرایط مقر

عقل ← اقرار دیوانه قبول نیست مگر این که ادواری باشد.

بلوغ

حریت ← اقرار مملوک قبول نیست مگر این که مولی اقرار او را تصدیق کند

اختیار

جایز التصرف بودن

قصد کسی که مدعی سهو است دو قول است

الف) قول او (ادعای سهو) پذیرفته می‌شود.

ب) به اقرار او عمل می‌شود و ادعای او قبول نیست.

شرایط مقر له

داشتن صلاحیت و اهلیت برای مالک شدن

عدم تکذیب مقر

داشتن صلاحیت مالک شدن نسبت به آن چه که اقرار شده (مقر به)

این کتاب مال دیوار است غلط است

صیغه اقرار

اقرار صحیح

– مسکنی له

– له عندی کذا «برای او نزد من فلان چیز است»

اقرار غلط

– خانه من یا باغ من از فلانی است

– من خیال می‌کنم یا احتمال می‌دهم که تو این مقدار از من طلب داری

– مشروط کردن اقرار (اگر به مشیت خدا مشروط کند

و مقصود تبرک چنین باشد، درست است و در غیر آن صورت غلط است

لفظ اقرار

شرط نیست که عربی باشد، اگر آگاه به الفاظ باشد اقرار او درست است و اگر نباشد درست نیست.

اگر مقر ادعا کند که به معانی الفاظی که گفته علم نداشته است در دو صورت این ادعا پذیرفته می‌شود

– مقر له او را تصدیق کند

– این ادعا (عدم علم به معانی الفاظ) در حق او ممکن نباشد

اقرار مریض

منجر به فوت
- الف) ظهور تهمت از ثلث مال
- ب) عدم ظهور تهمت از اصل مال

عدم فوت
- الف) ظهور تهمت از اصل مال
- ب) عدم ظهور تهمت از اصل مال

اقرار مبهم

به کیل و وزن

الف) پیمانه و وزن معمول در شهر مقر یکی باشد- بر همان معمول حمل می‌شود اگر چه مغایر با پیمانه و وزن معمول در شهر مقرله باشد.

ب) پیمانه و وزن متعدد باشد، بر پیمانه و وزن غالب حمل می‌شود

ج) پیمانه و وزن متعدد باشد و وزن و پیمانه غالب وجود نداشته باشد

۱. به مقر دسترسی است، هر کدام را خواست معین می‌کند.

۲. به مقر دسترسی نیست، بر قدر متیقن حمل می‌شود.

لفظ مبهم

لفظ مبهم

(مال، چیز، بزرگ، عظیم، کوچک، گران‌بها)

مقر زنده است

الف) مقر خودداری کند (حبس می‌شود تا تفسیر کند)

ب) مقر تفسیر

مقر قبل از تفسیر فوت کند

...

۱- چیز بی‌ارزش پوست بادام پذیرفته نمی‌شود

۲- ارزش دار

الف) مال ارزشمند

ب) امور اخلاقی

سلام کرد جوابش را دادم

۱. پذیرفته نیست، خلاف عرف است

۲. اطلاق پذیرفته شد

⇓...

مقر قبل از تفسیر فوت کند

- مسأله منتفی است ← از خود مالی به جا نگذارد
- از خود مالی به جا بگذارد
  - الف) وارث بداند
    - خودداری کند، مدعی او را قسم دهد
    - اقرار کند و تفسیر را بداند
  - ب) وارث نداند

لفظ کثیر جزاء الفاظ مبهم نیست متوکل به مال کثیر نذر کرده بود

امام جواد(ع) فرمودند لقد نصرکم الله فی مواطن کثیره

شهید ثانی رد می‌کند

– آن جا نذر بوده است و قیاس نذر با اقرار اشتباه است بر فرض صحت روایت

– بر غیر کثیر حمل شده

الف) یا ایها الذین اذکرواالله ذکراً کثیراً

ب)کم من فئه قلیله غلبت فئه کثیره باذن الله و الله مع الصابرین

اقرار به کذا در صورتی که لفظ کذا برای جزء وضع شده باشد

اگر مقر تفسیر کند همان قبول است.

اگر مقر تفسیر نکند یک درهم است

الف) رفع باشد در هم بدل خواهد بود.

ب) نصب باشد تمیز خواهد بود

ج) جر باشد اضافه بیانیه خواهد بود

د) اگر وقف شده باشد، حمل بر جر و رفع می‌شود.

اقرار به کذا (کذا را کنایه از عدد بگیریم، شیء تمیز است)

1. له علی کذا درهم چون تمییز مرفوع نیست، لفظ درهم بدل است و یک درهم ثابت است
2. له علی کذا درهماً اعدادی که تمییز آنها منصوب است همان عقودندکه کمترین آنها۲۰ و بیشترین آنها ۹۰ که بر حداقل و قدر متیقن ۲۰ حمل می‌شود.
3. له علی کذا درهم اعدادی که تمیز آنهامفرد است، صد و هزار می‌باشد لذا بر صد حمل می‌شود.
4. له علیَّ کذا درهم حالت وقف بر جر و رفع حمل می‌شود و حداقل این دو حالت یک درهم است حمل می‌شود.
5. له علی کذا و کذا درهم (حالت رفع) یک درهم ثابت می‌شود به دلیل اقرار شماره یک
6. له علیَّ کذا کذا درهماً حالت نصب چون تمییز اعداد مرکب از ۱۱–۱۹ منصوب است، لذا بر حداقل ۱۱ حمل می‌شود.
7. له کذا کذا درهم (حالت جر) به لحاظ این که تمییز اعداد مضاف ۳۰۰تا ۹۰۰ و... منصوب است، کذا بر حداقل سیصد درهم حمل می‌شود.
8. له کذا کذا درهم حالت وقف یک درهم ثابت می‌شود به دلیل اقرار شماره یک
9. له علی کذا و کذا حالت رفع یک درهم ثابت می‌شود به دلیل اقرار شماره یک
10. له علی کذا و کذا درهماً حالت نصب بیست و یک درهم ثابت می‌شود چون تمیز از اعداد معطوف از ۲۱ تا ۹۹ منصوب است، لذا کذا بر حداقل که ۲۱ است حمل می‌شود.
11. له علی کذا و کذا درهم (حالت جر) زیرا اعداد معطوفی که تمیز آنهامجرور است، از ۱۱۰۰به بعد می‌باشد کذا بر حداقل که ۱۱۰۰درهم است، حمل می‌شود.
12. کذا و کذا درهم (حالت وقف) یک درهم ثابت می‌شود، به دلیل اقرار شماره ٤ شهید اول می‌فرماید این قول زمانی درست است که ما از قصد مقر بر اراده موارد فوق آگاه باشیم.

تأیید ادعای دیگری

اگر بگوید لی علیک الف (من هزار تومان از تـو طلب دارم) و شنونده بگوید نعم یـا بلـی، اقـرار محسوب می‌شود.

الف) اگر بگوید من مقر به آن هستم، اقرار محسوب می‌شود.

ب) اگر بگوید بکش، بشمار اقرار نیست.

ج) من مقر هستم، اقرار نیست.

منفی و پرسش

الف) الیس لی علیک الف جواب بلی باشد، اقرار حساب می‌شود.

ب) اگر نعم هم بگوید بنابر قول قوی اقرار محسوب می‌شود.

فصل دوم

منافی اقرار

هدف کلی

آشنایی با احکام منافی اقرار

اهداف رفتاری

– منافی قبول و مردود

– استثناء متعدد بعد از اقرار

– حکم استثناء از غیر جنس

– حکم استثناء مستغرق

– موارد اضراب به بل

– حکم شهادت بر اقرار

منافی اقرار

۱- مقبول عبارت است ا زاستثناء به شرط آن که

الف) مستثنی کمتر از مستثنی‌منه باشد و همه آن را فرا نگیرد (برای او بر عهده من صدتومان است مگر نود تومان) اگر بگوید برای او بر عهده من صد تومان است مگر صد تومان، باطل است.

ب) مستثنی عرفاً متصل به مستثنی منه باشد (له علی مئه الا تسعین) اگر بگوید (برای او بر عهده من صدتومان) است مگر نود(تومان) اقرار به ده خواهد بود، زیرا

الف) استثناء از کلام موجب و تام منصوب تسعین است.

ب) استثناء از اثبات نفی است و مقر عدد صد را اثبات کرد و عدد نود را از آن نفی نمود، لذا عدد ده ثابت می‌شود.

۲- مردود

اگر مقر بگوید

– لیس له علی مئه الاتسعون، اقرار به نود خواهد بود

الف) استثناء از کلام تام و منفی مرفوع است و تسعون مرفوع آمده

ب) استثناء از نفی اثبات است، مقر عدد صد را نفی کرد و عدد نود را اثبات نمود، بنابراین نود ثابت می‌شود.

– لیس له علی مئه الا تسعین شهیداول می‌فرماید چیزی بر عهده او نخواهد بود.

توجیه فوق زمانی درست است که در کلام تام منفی نصب مستثنی غلط باشد، در حالی که نصب مستثنی درست است و در قرآن مجید هم آمده است

الف) فاسرباهلک بقطع من اللیل و لایلتفت منکم احدٌ الاامرأتک(منصوب، مرفوع هم قرائت شد)

ب) لوانا کتبنا علیهم ان اقتلوا انفسکم او اخرجو من دیارکم ما فعلوه الاقلیل منهم (مرفوع بنا بر بدلیت و منصوب هم قرائت شد

مرحوم شهیدثانی می‌فرماید

در توجیه عدم ثبوت چیزی بر مقر، بهتر آن است که گفته شوددر

مسأله دو احتمال وجود دارد

۱- نصب (تسعین) به خاطر آن باشد که استثناء از نفی است که در این صورت کلام مقر، اقرار به نود خواهد بود.

۲- استثناءِ از مثبت باشد که در این صورت نفی بر مجموع جمله در آمده است و اقرار به چیزی نخواهد بود.
حمل ابن لفظ بر احتمال دوم با توجه به امکان حملش بر احتمال اول خلاف ظاهر است.

استثناء متعدد

۱- استثناءها بر هم علف شده باشند
در همه این فرض‌ها همه استثناء به مستثنی باز می‌گردد

الف) استثناء دوم بیش از استثناء اول باشد له علی عشره الا ثلاثه الا اربعه (اقرار به ۳)

ب) مساوی باشد؛ له علیّ عشره الااربعه الا اربعه (اقرار به ۲)

ج) کمتر باشد، له علی عشره الااربعه الاثلاثه (اقرار به ۳)

د) حرف استثناء تکرار شده باشد یا نشده باشد

۲- عطفی در کار نباشد

الف) استثنای دوم بیش از استثنای اول باشد.

ب) استثنای مساوی

ج) استثنای کمتر

همه به مستثنی بر می‌گردد به جهت این که هر کدام از استثناها بخواهد به نزدیک‌ترین لفظ پیش از خود بازگردد، استغراق لازم می‌آید

مثل«له علی عشره الاتسعه الاثمانیه- ۹ لازم می‌شود.
اول باشد هر کدام به قبل خود برمی‌گردد.
قسمت اول مثبت است، اقرار به ده خواهد بود، استثناء اول ۹ عدد را از آن نفی می‌کند چون استثناء از اثبات است پس یکی باقی می‌ماند، استثنای دوم عدد ۸ را اثبات می‌کند، چون استثناء از نفی است ودر نتیجه مثبت می‌باشد و این مقدار ثابت شده یعنی عدد ۸ به مقدار باقیمانده که عدد یک بود اضافه می‌شود که حاصل جمع ۹ خواهد بود.

استثناء از غیر جنس

برای او بر عهده من صد درهم است مگر یک لباس درست است مگر این که مستغرق باشد.

قسم مردود استثناء

– استثناء مستغرق له علیّ مئه الامئه

– اضراب به بل له علیّ مئه بل تسعون همان صد ثابت است.

الف) ماقبل و مابعد از لحاظ جنس مختلف باشد له علی قفیر شعیر، اضراب پذیرفته نیست جو و گندم بر او لازم می‌آید.
ب) ماقبل و مابعد بل هر دو معین باشد «له علی ؟؟؟ الدرهم بل هذا الدرهم» اضراب پذیرفتهنیست و دو درهم ثابت است.
ج) ماقبل و مابعد هر دو مطلق باشد با اتحاد در مقدار مثل «له علیّ درهم بل درهم» یک درهم ثابت می‌شود.
د) در فرض اطلاق ماقبل و مابعد بل و اختلاف در مقدار مثل «له علی قفین بل قفین ان» مقدار بیشتر ثابت می‌شود.
ه) ماقبل و مابعد یکی مطلق و یکی معین باشد، با اتحاد در مقدار، مثل «له علیّ هذا الدرهم بل درهم» فرد معین ثابت می‌شود.
و) ماقبل و مابعد بل یکی مطلق و یکی معین باشد، با اختلاف در مقدار مثل «له علیّ هذا القفیز بل قفیزان» فرد معین ثابت می‌شود، حال اگر فرد معین بیشتر از فرد مطلق بود همان مقدار بیشتر لازم می‌شود. اگر فرد معین کمتر بود، لازم می‌شود لکن بایداضافه شود تا به مقدار فرد مطلق برسد.

اگر مقر بگوید

هذه الدار لزیدبل لعمرو...

به مقتضای اقرار اول خانه به زید داده می‌شود و به مقتضای اقرار دوم «بل لعمرو» خانه برای عمرو ثابت می‌شود ولی چون مقر با اقرار اول خود بین خانه (ملک) و عمرو (مالک آن) حایل شده است و نمی‌تواند خانه را به عمرو بدهید باید به او خسارت و غرامت بپردازد مگر این‌که زید مقر را تصدیق کند و قبول نماید که خانه از آن عمرو است در این صورت خانه به عمرو داده می‌شود و خسارت و غرامتی در کار نخواهد بود.

چند مسئله

1. اگر مقر بگوید «له علی عشره من ثمن مبیع لم اقبض» (برای او بر عهده من ده تومان از بابت کالایی است که آن را تحویل نگرفته‌ام) ده تومان بر عهده او ثابت می‌شود اما ادعای او مبنی بر مالکیت نسبت به چیزی که متعلق به مقرله است پذیرفته نمی‌شود.

2. اگر بگوید«له علی عشر من ثمن خمر او خنزیر» (برای او بر عهده من ده تومان از بابت بهای شراب یا خوک است) اقرار به ده تومان ثابت می‌شود.

3. اگر کسی دو شاهد عادل را گواه قرار دهد که این خانه را به زید فروخته است و بهای آن را دریافت نموده است بعد بگوید که تبانی بوده است، دو صورت دارد.

شهادت بر اقرار باشد- پذیرفته است.

شهادت به قبض ثمن باشد- پذیرفته نیست.

فصل سوم

اقرار به نسب

هدف کلی

آشنایی با احکام اقرار به نسب

اهداف رفتاری

۱- شرایط ثبوت نسب به واسطه اقرار

۲- شرایط ثبوت میراث به واسطه اقرار

۳- حکم اقرار وارث به وراثی دیگر برای میت

ثبوت نسب

- خودش اقرار می‌کند (فلانی فرزند من است) مشروط

۱- تصدیق

۲- عدم منازع

۳- مجهول بودن نسب فرزند.

۴- اقرار کننده شایستگی و اهلیت برای اقرار داشته باشد.

۵- نبوت و فرزندی امکان داشته باشد، سن او بیشتر باشد.

- دیگری اقرار می‌کند (اگر طبقه نزدیک به میت نسبت به طبقه بعد اقرار کند قبول می‌شود)

قسامه

سوگندهای متعدد است که مدعی برای اثبات ادعای خود در قتل عمد ۵۰ و قتل خطا ۲۵ تا یاد می‌کند با دلایل و مدارکی از این قبیل

1. وجود صاحب سلاحی خون‌آلود نزدیک کشته‌ای که در خون افتاده است.
2. گواهی دادن یک شاهد عادل
3. گواهی دادن پیش از یک شاهد که واجد همه شرایط قبول نباشد.
4. گواهی دادن کودک ، کافر و فاسق مورد اعتماد.
5. پیدا شدن مقتول در خانه و محل سکونت گروهی خاص که غیر آنان در آن رفت و آمد نداشته باشد.

این مقدار قسم را مدعی و اطرافیان مدعی می‌خورند و اگر تعداد افراد به اندازه معین نرسد خود مدعی تکرار می‌کند تا به آن اندازه برسد و در مورد اعضای بدن هم قسامه است که نسبت قسم خورده می‌شود. مثلاً اگر دست باشد که نصف قسامه می‌باشد البته مشروط بر این که

- از روی علم و جزم باشد نه گمان.
- خالی از هر گونه ابهام و با ذکر قیود و مشخصات باشد.

الحمدا... رب العالمين

Sroz & Hammond

www.salampnu.com

سایت مرجع دانشجوی پیام نور

- ✓ نمونه سوالات پیام نور : بیش از ۱۱۰ هزار نمونه سوال همراه با پاسخنامه تستی و تشریحی
- ✓ کتاب ، جزوه و خلاصه دروس
- ✓ برنامه امتحانات
- ✓ منابع و لیست دروس هر ترم
- ✓ دانلود کاملا رایگان بیش از ۱۴۰ هزار فایل مختص دانشجویان پیام نور

www.salampnu.com